

УДК 343.131.5+347.958

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8\(38\)-613-622](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8(38)-613-622)

Циганюк Юлія Володимирівна докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри кримінального права та процесу, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, тел.: (0382) 71-75-79, <https://orcid.org/0000-0002-8495-3583>

Вітушинська Олександра Олександрівна аспірантка, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, тел.: (0382) 71-75-79, <https://orcid.org/0009-0000-6657-7046>

ДОСТУП ДО СУДУ З МЕТОЮ ПЕРЕВІРКИ ЗАКОННОСТІ УХВАЛ СЛІДЧОГО СУДДІ, ЯКІ НЕ МОЖУТЬ БУТИ ОСКАРЖЕНІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Анотація. У статті досліджено доступ до суду з метою перевірки законності ухвал слідчого судді, які не можуть бути оскаржені під час досудового розслідування. Автори зазначають, що сьогодні існує прогалина у правовому регулюванні перевірки законності ухвал слідчого судді, які не можуть бути оскаржені під час досудового розслідування і вона могла би бути усунута різними шляхами: як використанням аналогії права (передбачена ч. 6 ст. 9 Кримінально-процесуального кодексу України), так і за допомогою правових позицій Верховного Суду. Але, поштовхом до вирішення проблеми перевірки законності ухвал слідчого судді, які не можуть бути оскаржені під час досудового розслідування може стати також і аналіз через категорію «доступу до суду», яке має засадниче значення для подачі заперечень на такі ухвали під час підготовчого провадження.

Аналіз обраної правової проблеми автори розпочали з дослідження наукових підходів до з'ясування суті «доступ до суду» та «доступ до правосуддя». Ними констатовано, що сьогодні відсутній єдиний спільний доктринальний підхід для тлумачення таких понять. Правильними, на їх думку, є підходи для розмежування понять «доступ до суду» та «доступ до правосуддя» через загальне і конкретне.

Досліджуючи питання щодо доступу до суду з метою перевірки законності ухвал слідчого судді, які не можуть бути оскаржені під час досудового розслідування автори прихильно ставляться до розуміння доступу до суду як елемента доступу до правосуддя. При цьому первинним, навіть засадничим, є доступ до суду, адже саме з доступу до суду розпочнеться правосуддя. Авторами

констатовано, що чинний Кримінальний процесуальний кодекс України не передбачає розгляду заперечень відповідно до закону, а тому говорити про доступ до правосуддя, у цій частині, не представляється можливим.

Автори роблять висновок, що надаючи такий доступ до суду законодавець не забезпечив доступу до правосуддя з метою перевірки законності ухвал слідчого судді, які не можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, а, відповідно, така прогалина мала би бути врегульована детальніше, із забезпеченням ефективності такого процесуального механізму, або усунена і наводять приклад, що одним із варіантів нормативного регулювання є включення до норм Кримінального процесуального кодексу України, які регулюють вступні промови сторін судового провадження, можливості ними у вступних промовах викласти свої заперечення на ухвали слідчого судді, які не можуть бути оскаржені під час досудового розслідування.

Ключові слова: доступ до суду, доступ до правосуддя, заперечення, ухвали слідчого судді, досудове розслідування, підготовче провадження, судовий розгляд, кримінальне провадження.

Tsyganiuk Yulia Volodymyrivna Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Criminal Law and Procedure, Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law, Khmelnytsky, tel.: (0382) 71-75-79, <https://orcid.org/0000-0002-8495-3583>

Vitushynska Oleksandra Oleksandrivna postgraduate student, Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law, Khmelnytskyi, tel.: (0382) 71-75-79, <https://orcid.org/0009-0000-6657-7046>

ACCESS TO COURT FOR THE PURPOSE OF VERIFYING THE LEGALITY OF DECISIONS OF THE INVESTIGATING JUDGE THAT CANNOT BE APPEALED DURING THE PRE-TRIAL INVESTIGATION

Abstract. The article examines access to court for the purpose of reviewing the legality of investigative judge rulings that cannot be appealed during pre-trial investigation. The authors note that there is currently a gap in the legal regulation of the review of the legality of investigative judge rulings that cannot be appealed during pre-trial investigation, and that this gap could be eliminated in various ways: both by using legal analogy (provided for in Part 6 of Article 9 of the Criminal Procedure Code of Ukraine) and with the help of the legal positions of the Supreme Court. However, the impetus for resolving the problem of reviewing the legality of investigative judge rulings that cannot be appealed during the pre-trial investigation could also be analysis through the category of ‘access to court,’ which is of fundamental importance for filing objections to such rulings during preparatory proceedings.

The authors began their analysis of the selected legal problem by studying scientific approaches to clarifying the essence of ‘access to court’ and ‘access to justice.’ They noted that today there is no single common doctrinal approach to interpreting such concepts. In their opinion, the correct approaches are those that distinguish between the concepts of ‘access to court’ and ‘access to justice’ through the general and the specific.

When examining the issue of access to court for the purpose of verifying the legality of investigative judge's rulings that cannot be appealed during the pre-trial investigation, the authors favour understanding access to court as an element of access to justice. At the same time, access to court is primary, even fundamental, because it is access to court that gives rise to justice. The authors note that the current Criminal Procedure Code of Ukraine of Ukraine does not provide for review and objections in accordance with the law, and therefore it is not possible to speak of access to justice in this regard.

The authors conclude that by providing such access to court, the legislator has not ensured access to justice for the purpose of verifying the legality of the decisions of the investigating judge, which cannot be appealed during the pre-trial investigation, and, accordingly, this gap should be regulated in more detail, to ensure the effectiveness of such a procedural mechanism, or eliminated, and they cite an example that one of the options for regulatory regulation is to include in the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine, which regulate the opening statements of the parties to the court proceedings, the possibility for them to set out in their opening statements their objections to the decisions of the investigating judge, which cannot be appealed during the pre-trial investigation.

Keywords: access to court, access to justice, objections, decisions of the investigating judge, pre-trial investigation, preparatory proceedings, court proceedings, criminal proceedings.

Постановка проблеми. Стаття 309 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) встановлює перелік ухвал слідчого судді, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування. Частина 3 цієї ж статті встановила, що «інші ухвали слідчого судді оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді» [1]. Вказана норма, про можливість подання заперечень, викликає значний інтерес як у теоретиків, так і у практиків адже зовсім немає іншого нормативного регулювання такої процедури.

Така прогалина у правовому регулюванні може бути усунута різними шляхами: як використанням аналогії права (передбачена ч. 6 ст. 9 КПК України), так і за допомогою правових позицій Верховного Суду. Але, поштовхом до вирішення проблеми перевірки законності ухвал слідчого судді, які не можуть

бути оскаржені під час досудового розслідування може стати також і аналіз через категорію «доступу до суду», яке має засадниче значення для подачі заперечень на такі ухвали під час підготовчого провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання «доступу до суду» піднімалось у працях багатьох учених, ще більше зверталась їх увага на категорію «доступу до правосуддя». Це такі учені як О. Р. Балацька, І. В. Гловюк, О. М. Дроздов, В. В. Заборовський, Ю. Б. Ірха, О. В. Капліна, О. П. Кучинська, Р. Л. Степанюк, О. Г. Яновська та багато інших. Але, в контексті доступу до суду з метою перевірки законності ухвал слідчого судді, які не можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, дослідження не було проведене.

Мета статті – дослідження доступу до суду з метою перевірки законності ухвал слідчого судді, які не можуть бути оскаржені під час досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу. Аналіз обраної правової проблеми необхідно розпочати з дослідження наукових підходів до з'ясування суті «доступ до суду» та «доступ до правосуддя». Потрібно констатувати, що сьогодні відсутній єдиний спільний доктринальний підхід для тлумачення цих понять. Звісно, можна стверджувати, що наукова полеміка виникла також і з причини різного перекладу правових понять та категорій, які наша правова система останнім часом суттєво запозичила у правові норми та правозастосовну практику з-за кордону. Але це твердження не буде абсолютно правильним оскільки сучасні наукові дослідження, які резонують між собою, засновані на обробці достатньої кількості відповідних джерел. У своєму дослідженні ми також використовуємо не лише джерела з кримінального процесу, але й звернемо увагу на розуміння науковцями «доступу до суду» в інших галузях права.

Так, Ю. Ю. Івчук зазначила, що на противагу загальноживаному у національному законодавстві терміну «доступ до правосуддя», зміст категорії «доступ до суду» не віднайшов свого нормативного закріплення. Проблема з визначенням поняття «доступ до суду» пов'язана з існуванням таких суміжних категорій як «доступ до правосуддя», «доступність правосуддя», «право на справедливий судовий розгляд», зміст яких у наукових працях та практиці судів часто розкривається у синонімічному значенні [2, с. 84].

І. Д. Климкович у своїй статті «Аналіз поняття «доступ до суду» у судовій практиці» ототожнив ці поняття зазначивши у висновках про доступ до правосуддя: «право на доступ до правосуддя розглядається і визнається як окреме право людини, в системі нових індивідуальних і соціальних прав й одночасно як гарантія дотримання та реалізації прав людини у сфері правосуддя. Доступ до правосуддя не обмежується простою доступністю для громадянина процесуальних інструментів, але, по суті, передбачає перспективу здійснення судового процесу. Цією гарантією громадянин досягає права на судовий процес

у поєднанні з конституційними правилами, тобто з конституційними процесуальними гарантіями. Ця конституційна гарантія, з одного боку, гарантує сторонам реалізацію їх суб'єктивних і процесуальних прав, а з іншого боку, здійснення юрисдикції відповідно до конституційних параметрів є основоположною» [3, с. 334].

Поряд із іншими, опис процесуального критерію «доступу до суду» у праці В. О. Коверзнева, як такого, що гарантує здійснення правосуддя на засадах верховенства права, а також неупередженість і безсторонність суду та суддів, розумність строків розгляду справи судом, публічність розгляду справи та проголошення судового рішення, належне мотивування та обґрунтування судового рішення, забезпечення реального виконання судового рішення та повага до остаточного судового рішення, наштовхує на думку про ототожнення автором «доступу до суду» та «доступу до правосуддя» [4, с. 40].

Схоже знаходимо і у В. О. Ситого про те, що право на доступ до суду визначається, як окреме конституційне право людини, що передбачає фізичну, юридичну, економічну можливість звернутися до суду у випадку можливого порушення свого законного права чи юридичного інтересу, а також отримати справедливе рішення у процесі розгляду спору [5, с. 42].

А. Л. Паскар, досліджуючи правове регулювання права на доступ до суду (на прикладі адміністративного судочинства), визначила, що право на доступ до адміністративного суду є одним з ключових та фундаментальних прав особи, гарантії якого закріплені на рівні міжнародних актів, Конституції України та галузевого процесуального законодавства. В адміністративному судочинстві реалізація права на доступ до суду детерміноване активним волевиявленням особи у формі звернення до судової інстанції та наявністю передбачених процесуальним законодавством суб'єктивних та об'єктивних передумов. Відкриття провадження в адміністративній справі обумовлені належною реалізацією права на звернення до суду за судовим захистом та дотриманням вимог передбачених адміністративним процесуальним законодавством. Ці вимоги одночасно є дієвим засобом попередження та недопущення зловживань правом на доступ до адміністративного суду з боку недобросовісних осіб [6, с. 59].

Водночас, у анотації авторка ототожнила «доступ до суду» з правом на судовий захист визначивши, що її стаття присвячена дослідженню питань правового регулювання права на судовий захист в адміністративному судочинстві. Наводиться аналіз норм міжнародних та національних джерел адміністративного процесуального права, які передбачають право на судовий захист та визначають порядок й умови його реалізації. Вивчається практика Європейського суду з прав людини у справах щодо порушення права на судовий захист з метою встановлення змісту даного права та способів оцінки законодавчо допустимих його обмежень. Визначається, що ефективність правового меха-

нізму захисту прав особи залежить від якості правового регулювання права на судовий захист у разі їх порушення, оспорення чи невизнання. Автором зазначається, що змістом доступності правосуддя є законодавчо врегульована, гарантована і реально забезпечена можливість прямого і безперешкодного звернення особи до суду. Це право особи звернутися з позовом до суду, якому кореспондує обов'язок держави, в особі компетентного суду, розглянути і вирішити правовий спір. Також в анотації авторкою визначено, що у вітчизняних нормативно – правових актах, які передбачають право на судовий захист у порядку адміністративного судочинства втілені засади справедливого судового розгляду та стандарти належного, ефективного та доступного правосуддя. Основним орієнтиром є дієвість та результативність судового захисту оскаржуваних прав та свобод особи [6, с. 54].

Правильними, на нашу думку, є підходи для розмежування понять «доступ до суду» та «доступ до правосуддя» через загальне і конкретне.

Так, Ю. Ю. Івчук визначила, що доступ до суду є комплексною категорією, зміст якої органічно взаємопов'язаний з іншими елементами права на справедливий суд. З урахуванням вітчизняних наукових підходів можна виокремити наступні значення категорії «доступ до суду»: 1) як структурного елемента права на справедливий суд; 2) як суб'єктивного права особи, яке полягає у можливості звернення особи до суду як до інституції, встановленої законом. З урахуванням особливостей кримінального провадження, під правом доступу до суду варто розуміти можливість звернення особи до суду у класичному розумінні, як до державної інституції, встановленої законом, оскільки здійснення правосуддя у кримінальному провадженні іншими органами виключається. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) приділяє значну увагу поняттю «право на доступ до суду», яке, на нашу думку, є вужчим за змістом та частково відображає сутність ідеї доступу до правосуддя, яка включає у себе право доступу до суду, та має тісний взаємозв'язок з такими засадами кримінального провадження як публічність, гласність і відкритість судового провадження, забезпечення права на захист та рівність перед законом і суд. Право на доступ до суду не є абсолютним та може бути обмеженим, засновуючись на принципі пропорційності. Дослідження практики ЄСПЛ дають змогу виокремити серед найбільш поширених процесуальні обмеження права на доступ до суду, які полягають у закріпленні у національному процесуальному законодавстві обмежень щодо строку звернення до суду, а також підстав для перегляду справи судами вищої інстанції. Серед найбільш поширених випадків процесуальних обмежень права на доступ до суду у практиці ЄСПЛ можна виокремити: відмову у касаційному перегляді з підставі невиконання заявником ордеру на його арешт, відмову у перегляді рішення з підстав пропущення заявником строків, законодавче обмеження підстав перегляду рішення нижчої інстанції тощо [2, с. 88-89].

О. Р. Балацька звернула увагу, що в європейському праві право на доступ до суду, є елементом доступу до правосуддя та невід'ємним багатоаспектним елементом верховенства права, без забезпечення якого немислима реалізація права на справедливий суд та ефективне відновлення в правах заявників. Права щодо доступу до правосуддя та права на ефективний правовий засіб, передбачені в Європейській конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ) і Хартії основних прав Європейського Союзу, багато в чому перетинаються. Більше того Хартія прямо визнає, що якщо права в Хартії відповідають правам у ЄКПЛ, вони повинні розглядатися як такі, що мають однаковий обсяг та зміст [7, с. 450].

Досить зрозуміло про «доступ до суду» пояснила Н. В. Шелевер зазначаючи, що кожна особа має право на звернення до суду за захистом своїх законних прав, свобод та інтересів. Доступ до суду є однією із складових права людини на справедливий суд. Якщо нема доступу до правосуддя, то про яке справедливе судочинство взагалі може йти мова. Адже доступ до суду гарантований Конституцією України, міжнародними актами, тлумачиться Європейським судом з прав людини. Право на доступ до суду не є абсолютним та може бути обмежене, проте на відміну від інших прав має особливий характер і вимагає дотримання відповідних правил (строки, різні процедури, судовий збір тощо). Право на доступ до суду означає, що суди повинні бути доступними. Це означає і доступ до інформації та судових рішень. Існують певні обмеження щодо доступу до суду, наприклад: високі ставки судового збору, наявність конституційно-правового імунітету для певної категорії осіб, вік особи, дієздатність тощо [8, с. 156].

Вірно зауважено і у статті Р. Л. Степанюк та Д. Р. Степанюк про те, що термін «доступ до суду» вірніше відображає сутність відповідного аспекту права на справедливий суд ще і тому, що саме він вживається в тлумаченні ЄСПЛ. На думку авторів, розуміння доступу до суду як засади кримінального провадження має відображати у першу чергу процесуальні правила забезпечення відповідного права особи. В цьому сенсі, як вони зазначають, мова має йти не про відтворення в її змісті загального права кожного на справедливий судовий розгляд, а визначення основних підходів щодо забезпечення особі можливості звернутись до суду. Тобто фактично доступ до суду в процесуальному сенсі має забезпечуватись передусім шляхом гарантування можливості кожній особі звернутись до суду з метою захисту своїх прав. У свою чергу, забезпечення справедливого судового розгляду у процесуальному сенсі доцільно трактувати в аспекті здійснення відповідних процедур щодо безпосередньо провадження в суді. Тут слід визначити загальні процесуальні вимоги, зокрема, змагальність, рівність сторін, вмотивованість судових рішень, дотримання права не свідчити проти себе тощо. Вони знаходять закріплення у змісті інших засад кримінального провадження. Таким чином, вжиту в чинному КПК України конструкцію

«доступ до правосуддя» автори запропонували замінити на «доступ до суду», і, що головне, уточнити її нормативний зміст саме в аспекті забезпечення кожному вільної можливості безперешкодно звернутись до суду з метою захисту своїх порушених прав [9, с. 55].

І. В. Гловюк зробила висновок, що у кримінальному процесі доступ до суду – це наявність можливості розгляду та вирішення по суті кримінально-правового та кримінально-процесуального спору судом як на досудових (доступ до судового контролю), так і у судових (доступ до правосуддя) стадіях, а доступ до правосуддя слід розуміти як забезпечення можливості розгляду кримінальної справи по суті у судових стадіях кримінального процесу. При цьому право на доступ до правосуддя (як елемент права на доступ до суду) одночасно є елементом права на справедливий судовий розгляд, яке включає у себе комплекс процесуальних прав, реалізація яких змістовно обезцінюється за відсутності реального доступу до правосуддя [10]. Тут авторкою «доступ до правосуддя» розглядається як елемент права на доступ до суду. Цілком можливо, що підходи, В. О. Ситого та В. О. Коверзнева, які викладені вище, також засновані на розумінні «загальне» - доступ до суду, «конкретне» - доступ до правосуддя.

Аналізуючи досліджуване нами питання, щодо доступу до суду з метою перевірки законності ухвал слідчого судді, які не можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, ми прихильно ставимось до розуміння доступу до суду як елемента доступу до правосуддя. При цьому первинним, навіть засадничим, є доступ до суду адже саме з доступу до суду розпочнеться правосуддя.

У досліджуваній нормі права ми бачимо всі складові (елементи, критерії) лише доступу до суду. Нажаль, чинний КПК України не передбачає розгляду заперечень відповідно до закону, а тому говорити про доступ до правосуддя, у цій частині, не представляється можливим. Це є ще однією проблемою, оскільки не логічно надати доступ до суду, а не вирішити суть піднятої у запереченні проблеми.

Згідно Ю. Б. Ірхи, агентство основних прав ЄС зазначає, що не існує стандартизованої концепції «доступу до правосуддя». Це поняття розглядають через призму права на справедливий судовий розгляд та права на ефективний засіб правового захисту, які гарантовані ст.ст. 6, 13 ЄКПЛ, ст. 14 Пакту про громадянські і політичні права, ст. 47 Хартії основоположних прав Європейського Союзу. Відповідно до положень цих міжнародних документів доступ до правосуддя розглядають як такий, що охоплює:

- право на ефективний доступ до органу вирішення спорів;
- право на справедливе провадження;
- право на своєчасне вирішення спорів;
- право на адекватне відшкодування;
- принципи ефективності та результативності [11, с. 22].

Таким чином, закріпивши у ч. 3 ст. 309 КПК України лише право на ефективний доступ до органу вирішення спорів не реалізованими залишаються право на справедливе провадження, право на своєчасне вирішення спорів, право на адекватне відшкодування, принципи ефективності та результативності.

Висновки. Доступ до суду з метою перевірки законності ухвал слідчого судді, які не можуть бути оскаржені під час досудового розслідування врегульовано у ч. 3 ст. 309 КПК України. Йому притаманні об'єктивна особливість – передбачений нормами КПК України, а також суб'єктивна – це право осіб на такий доступ («...заперечення проти них можуть бути подані...»). Але, надаючи такий доступ до суду законодавець не забезпечив доступу до правосуддя з метою перевірки законності ухвал слідчого судді, які не можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, а, відповідно, така прогалина мала би бути врегульована детальніше, із забезпеченням ефективності такого процесуального механізму, або усунена, наприклад, шляхом включення до норм КПК України, які регулюють вступні промови сторін судового провадження, можливості ними у таких промовах викласти свої заперечення на ухвали слідчого судді, які не можуть бути оскаржені під час досудового розслідування.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2735>
2. Івчук Ю. Ю. Доступ до суду у кримінальному провадженні у практиці ЄСПЛ. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2024. № 1. С. 83-91. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-47-1-83-91>
3. Климкович І. Д. Аналіз поняття "доступ до суду" у судовій практиці. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2023. Вип. 78(2). С. 332-335. - DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.53>
4. Коверзнев В. О. Міжнародні стандарти забезпечення права доступу до суду учасникам економічних відносин. *Економіка та право*. 2020. № 3. С. 34-42. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.03.034>
5. Ситий В. О. Особливості розуміння сутності права на доступ до суду. *Актуальні проблеми політики*. 2024. Вип. 74. С. 39-44. DOI <https://doi.org/10.32782/app.v74.2024.5>
6. Паскар А. Правове регулювання права на доступ до суду (на прикладі адміністративного судочинства). *Ehrlich's journal*. 2021. Vol. 5. С. 54-60. DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlchsjournal-2021-5.07>
7. Балацька О.Р. Право на доступ до суду у європейській системі захисту прав людини. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 444-451 DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.64>
8. Шелевер Н. В. Конституційне право на доступ до суду в умовах воєнного стану та пандемії COVID-19. *Актуальні проблеми політики*. 2022. Вип. 70. С. 156-163. DOI <https://doi.org/10.32782/app.v70.2022.24>
9. Степанюк Р. Л., Степанюк Д. Р. Нормативно-правовий зміст доступу до суду та обов'язковості судових рішень як засади кримінального провадження. *Журнал східноєвропейського права*. 2018. № 51. С. 51-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2018_51_8
10. Гловюк І. В. Доступ до суду у кримінальному процесі: проблеми теорії. *Часопис Академії адвокатури України*. 2011. №2 (11) URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/466>

11. Ірха Ю.Б. Еволюція поглядів на зміст та сутність поняття «доступ до правосуддя». *Принципи судочинства в Україні та проблеми їх реалізації судами*: колект. монограф. за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О.В. Кириченка. Дніпро: ЛІРА, 2022. С. 8-45.

References:

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine dated 13 April 2012 No. 4651-VI](n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2735> [in Ukrainian]
2. Ivchuk, Yu. Yu. (2024). Dostup do sudu u kryminalnomu provadzhenni u praktytsi YeSPL. [Access to court in criminal proceedings in the practice of the ECHR]. *Aktualni problemy prava: teoriia i praktyka*, 1, 83-91. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-47-1-83-91> [in Ukrainian]
3. Klymkovych, I. D. (2023). Analiz poniattia "dostup do sudu" u sudovii praktytsi. [Analysis of the concept of 'access to court' in judicial practice]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Seriiia : Pravo, 78(2), 332-335. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.53> [in Ukrainian]
4. Koverznev, V. O. (2020). Mizhnarodni standarty zabezpechennia prava dostupu do sudu uchastnykam ekonomichnykh vidnosyn [International standards for ensuring the right of access to court for participants in economic relations]. *Ekonomika ta pravo*, 3, 34-42. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.03.034> [in Ukrainian]
5. Sytyi, V. O. (2024). Osoblyvosti rozuminnia sutnosti prava na dostup do sudu [Features of understanding the essence of the right to access to court]. *Aktualni problemy polityky*, 74, 39-44. DOI <https://doi.org/10.32782/app.v74.2024.5> [in Ukrainian]
6. Paskar, A. (2021). Pravove rehuliuвання prava na dostup do sudu (na prykladi administratyvnoho sudochynstva) [Legal regulation of the right of access to court (based on the example of administrative proceedings)]. *Ehrlich's journal*, Vol.5, 54-60. DOI <https://doi.org/10.32782/ehrlchsjournal-2021-5.07> [in Ukrainian]
7. Balatska, O.R. (2022). Pravo na dostup do sudu u yevropeiskii systemi zakhystu prav liudyny. [The right to access to justice in the European human rights protection system]. *Pravo i suspilstvo*, 4, 444-451 DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.64> [in Ukrainian]
8. Shelever, N. V. (2022). Konstytutsiine pravo na dostup do sudu v umovakh voiennoho stanu ta pandemii COVID-19 [Constitutional right of access to court under martial law and the COVID-19 pandemic]. *Aktualni problemy polityky*, 70, 156-163. DOI <https://doi.org/10.32782/app.v70.2022.24> [in Ukrainian]
9. Stepaniuk, R. L. Stepaniuk, D. R. (2018) Normatyvno-pravovyi zmist dostupu do sudu ta obov'iazkovosti sudovykh rishen yak zasady kryminalnoho provadzhennia [Regulatory and legal content of access to court and binding nature of court decisions as the basis of criminal proceedings]. *Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava*, 51, 51-58. (n.d.). *easternlaw.com.ua/uk* Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2018_51_8 [in Ukrainian]
10. Hloviuk, I. V. (2011). Dostup do sudu u kryminalnomu protsesi: problemy teorii [Access to court in criminal proceedings: theoretical issues]. *Chasopys Akademii advokatury Ukrainy*, 2 (11). (n.d.). *e-pub.aau.edu.ua* Retrieved from: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/466> [in Ukrainian]
11. Irkha, Yu.B. (2022) Evoliutsiia pohliadiv na zmist ta sutnist poniattia «dostup do pravosuiddia» [Evolution of views on the content and essence of the concept of 'access to justice']. *Pryntsypy sudochynstva v Ukraini ta problemy yikh realizatsii sudamy*: kolekt. monohraf. za zah. red. dokt. yuryd. nauk, prof. O.V. Kyrychenka. Dnipro: LIRA, 8-45. [in Ukrainian]